
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Torkkel, Timo

Verotuksen ja kirjanpidon välisestä suhteesta Euroopan unionin tuloverotusta koskevissa direktiiveissä ja direktiivihankkeissa

Published in:
Veropolitiikka - Liber Amicorum Timo Viherkenttä

Julkaistu: 01/01/2023

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Please cite the original version:
Torkkel, T. (2023). Verotuksen ja kirjanpidon välisestä suhteesta Euroopan unionin tuloverotusta koskevissa direktiiveissä ja direktiivihankkeissa. teoksessa *Veropolitiikka - Liber Amicorum Timo Viherkenttä* (Sivut 353-375). Aalto-yliopisto.

This material is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

VEROPOLITIIKKA

Liber Amicorum

Timo Viherkenttä

Toimituskunta

Moritz Scherleitner, Noora Mäki & Marja Hokkanen

Veropolitiikka

Liber Amicorum – Timo Viherkenttä

Toimituskunta

Moritz Scherleitner, Noora Mäki & Marja Hokkanen

ISBN 978-952-64-9643-6 (nid.)

ISBN 978-952-64-9644-3 (PDF)

Kansikuva: Simon Lee / Unsplash

Taitto: Unigrafia Oy

PunaMusta, Joensuu 2023

Timo Torkkel, KTT, dosentti, Vaasan yliopisto, Aalto-yliopisto
Referee-artikkeli

Verotuksen ja kirjanpidon välisestä suhteesta Euroopan unionin tuloverotusta koskevissa direktiiveissä ja direktiivihankkeissa

1 Johdanto

Euroopan unionissa välitöntä verotusta koskevat säännökset perustuvat toisaalta primäärioikeuteen (esimerkiksi SEUT 18 artikla (syrjintäkielto) sekä SEUT 21, 45, 49, 56 ja 63 artikkelit (kansalaisten liikkumis- ja oleskeluvapaus, työntekijöiden liikkumisvapaus, sijoittautumisvapaus, palveluiden tarjoamisvapaus ja pääomien liikkumisvapaus)) ja toisaalta sekundäärioikeuteen eli direktiivioikeuteen. Yritysverotuksen keskeiset aineellisoikeudelliset direktiivit ovat emo-tytäryhtiö-,¹ korko-rojalti-,² yritysjärjestely-,³ veronkierto-⁴ ja minimiverodirektiivit.⁵ Lisäksi yritysten verotukseen liittyvää muodollisoikeudellista sääntelyä sisältyy muun ohessa hallinnollista yhteistyötä

-
- 1 Neuvoston direktiivi 2011/96/EU, annettu 30 päivänä marraskuuta 2011, eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä.
 - 2 Neuvoston direktiivi 2003/49/EY, annettu 3 päivänä kesäkuuta 2003, eri jäsenvaltioissa sijaitsevien lähiyhtiöiden välisiin korko- ja rojaltimaksuihin sovellettavasta yhteisestä verotusjärjestelmästä.
 - 3 Neuvoston direktiivi, annettu 23 päivänä heinäkuuta 1990, eri jäsenvaltioissa olevia yhtiöitä koskeviin sulautumisiin, jakautumisiin, osittaisjakautumisiin, varojensiirtoihin ja osakkeidenvaihtoihin sekä eurooppayhtiön (SE) tai eurooppaosuuskunnan (SCE) sääntömääräisen kotipaikan siirtoon jäsenvaltioiden välillä sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä (90/434/ETY).
 - 4 Neuvoston direktiivi (EU) 2016/1164, annettu 12 päivänä heinäkuuta 2016, sisämarkkinoiden toimintaan suoraan vaikuttavien veron kiertämisen käytäntöjen torjuntaa koskevien sääntöjen vahvistamisesta (ns. ATAD 1) ja Neuvoston direktiivi (EU) 2017/952, annettu 29 päivänä toukokuuta 2017, direktiivin (EU) 2016/1164 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse verokohtelun eroavuuksista kolmansien maiden kanssa (ns. ATAD 2).
 - 5 Neuvoston direktiivi (EU) 2022/2523, annettu 14 päivänä joulukuuta 2022, monikansallisten konsernien ja suurten kotimaisten konsernien maailmanlaajuisen vähimmäisverotason varmistamisesta unionissa.

koskevaan direktiiviin (DAC 1)⁶ sekä sen useisiin myöhempiin muutoksiin (DAC 2-7).⁷

Euroopan unionissa kirjanpito-oikeudesta säädetään puolestaan IAS-asetuksessa⁸ ja tilinpäätösdirektiivissä.⁹ IAS-asetus koskee kansainvälisten tilinpäätösstandardien pakollista ja vapaaehtoista soveltamista sekä tilinpäätösdirektiivi koskee muutoin Euroopan unionin tilinpäätösoikeutta. Tilinpäätösdirektiivin yleinen lähtökohta ja tavoite on informaation tuottaminen eri hyväksikäyttötehtäviin. Tämä ilmenee muun ohessa direktiivin esipuheesta, jossa todetaan, että vuositilinpäätöksillä pyritään useisiin eri tavoitteisiin, ja niillä ei anneta pelkästään tietoja pääomamarkkinoiden sijoittajille vaan myös selvitetään aiempia liiketoimia ja parannetaan yhtiöiden hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää.¹⁰ Tilinpäätösdirektiivi on toissijainen siltä osin kuin tilinpäätöksistä on säädetty Euroopan unionin muussa erityislainsäädännössä.¹¹

Verotuksen ja kirjanpidon taikka kirjanpidon ja verotuksen välillä on mitä ilmeisimmin sidonnaisuuksia. Sillä, kummasta käsitteestä puhutaan, on näkökulmaero:

- verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen voidaan ajatella tarkoittavan verotettavan tulon laskemista vero-oikeudesta liikelle lähtien, kun taas
- kirjanpidon ja verotuksen välisen suhteen voidaan ajatella tarkoittavan tilannetta, jossa verotettavan tulon laskemista tarkas-

6 Directive on Administrative Cooperation.

7 Neuvoston direktiivi 2011/16/EU, annettu 15 päivänä helmikuuta 2011, hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla ja direktiivin 77/799/ETY kumoamisesta. Direktiivistä laajemmin ks. esimerkiksi Äimä 2017, s. 461-501.

8 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 1606/2002, annettu 19 päivänä heinäkuuta 2002, kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta.

9 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/34/EU, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2013, tietyn-tyyppisten yritysten vuositilinpäätöksistä, konsernitilinpäätöksistä ja niihin liittyvistä kertomuksista, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/43/EY muuttamisesta ja neuvoston direktiivin 78/660/ETY ja 83/349/ETY kumoamisesta.

10 Tilinpäätösdirektiivi, esipuheen kohta 4. Ks. myös esipuheen kohta 3.

11 Ks. tilinpäätösdirektiivin esipuheen kohta 7, jonka mukaan direktiivin säännöksiä on sovellettava ainoastaan siinä määrin kuin ne eivät ole ristiriidassa tai vastakkaisia tietyn-tyyppisten yritysten taloudellisen raportoinnin osalta yksilöityjen säännösten kanssa tai muissa yhden tai useamman unionin toimielimen hyväksymissä voimassa olevissa sääöksissä olevien yrityksen pääoman jakamista koskevien säännösten kanssa.

tellaan kirjanpito-oikeudesta (tai yleisemmin laskentatoimesta) liikkeelle lähtien.¹²

Jatkossa käytetään verotuksen ja kirjanpidon välisten sidonnaisuuksien käsitettä,¹³ joskaan käsiteltävän ilmiön kannalta terminologiavalinnalla ei liene olennaista merkitystä.

Verotuksen ja kirjanpidon välillä voidaan nähdä asiallisia, muodollisia ja aineellisia sidonnaisuuksia.¹⁴

Asialliset sidonnaisuudet johtuvat verotuksen ja kirjanpidon asiallisesta yhteydestä. Verotuksen ja kirjanpidon asiallisia sidonnaisuuksia voi aiheutua muun ohessa tilanteista, joissa verotus vaikuttaa kirjanpidossa tehtäviin valintoihin, kirjanpito vaikuttaa tarkoituksenmukaisuussyistä verolainsäädännön sisältöön tai tulkintaan taikka kirjanpito tuottaa verotuksen tarvitsemaa informaatiota.

Muodolliset sidonnaisuudet liittyvät säännöksiin, jotka koskevat verohallinnon organisaatiota, verotuksen toimittamista, muutoksenhakua verotukseen sekä ylipäänsä verovelvollisten ja veronsaajien oikeuksia ja velvollisuuksia.

Aineelliset sidonnaisuudet liittyvät puolestaan säännöksiin, jotka sääntelevät verovelvollisuuden ja veron kohteen määrittämistä ja veron laskemista. Aineellisissa sidonnaisuuksissa on usein kysymys säännöksistä, jotka sääntelevät verotettavan tulon laskemista.

Aineellisen sidonnaisuuden käsite jää vielä verraten korkealle abstraktiotasolle. Käsitettä voidaan vielä täsmentää jakamalla tämä tilanteisiin, joissa

- *verotus ja kirjanpito ovat riippumattomia ja*
- *verotus ja kirjanpito ovat riippuvaisia.*

12 Englannin kielessä tästä käytetään vakiintuneesti termiä ”book-tax conformity”. Ks. esimerkiksi Báez Moreno 2020, s. 346.

13 Ks. vastaavasti esimerkiksi Torkkel 2011 ja Järvenoja 2016. Vrt. Torkkel 2023b, s. 20, jossa käytetään kirjanpidon ja verotuksen välisen sidonnaisuuden käsitettä.

14 Torkkel 2011, s. 34-35. Vrt. Järvenoja 2016, s. 3, joka jakaa sidonnaisuudet tosiasialliseen yhteyteen, sisällölliseen yhteyteen ja normisidonnaisuuteen.

Verotuksen ja kirjanpidon riippuvaisuutta voidaan edelleen täsmentää jakamalla tämä tilanteisiin, joissa kirjanpito vaikuttaa verotukseen ja verotus vaikuttaa kirjanpitoon. Tilanne, jossa kirjanpito vaikuttaa verotukseen, on luonteeltaan välitön. Tästä voidaan käyttää nimitystä *verotuksen ja kirjanpidon välitön sidonnaisuus*. Sen sijaan tilanne, jossa verotus vaikuttaa kirjanpitoon, on käänteinen. Tästä voidaan käyttää nimitystä *verotuksen ja kirjanpidon käänteinen sidonnaisuus*.¹⁵

Euroopan unionin yritysverotusta koskevissa aineellisoikeudellisissa direktiiveissä joudutaan nimenomaisesti tai tosiasiallisesti ottamaan kantaa kysymykseen, miten verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde on järjestettävä. Keskeisin kysymys on, järjestetäänkö tämä riippumattomuuden vai riippuvaisuuden periaatteen varaan. Siltä osin, kun päädytään riippuvaisuuden periaatteeseen, on vielä ratkaistava, järjestetäänkö tämä verotuksen ja kirjanpidon välittömän vai käänteisen sidonnaisuuden varaan. Aina päätöksentekotilanne ei ole näin kaavamainen, vaan eri lähestymistapoja voidaan soveltaa rinnakkain.

Artikkelissa tarkastellaan, miten Euroopan unionin tuloverotusta koskevissa aineellisoikeudellisissa direktiiveissä ja direktiivihankkeissa on ratkaistu verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde. Tarkastelun kohteeksi otetaan yritysjärjestely-, veronkierto- ja minimiverodirektiivit¹⁶ sekä BEFIT-, kuoriyhtiö- ja DEBRA-direktiivihankkeet.¹⁷ Tarkoituksena ei ole yksityiskohtaisesti tarkastella direktiivien tulkintaa, oli kyse sitten direktiiveihin tai niiden kansalliseen implementointiin liittyvistä tulkintakysymyksistä. Tulkintakysymyksiä tarkastellaan kuitenkin siinä laajuudessa kuin tämä on aihepiirin johdosta tarpeen. Artikkelin lopussa peilataan Euroopan unio-

15 Torkkel 2011, s. 41-42.

16 Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde ei varsinaisesti nouse esille emo-tytäryhtiö- ja korko-rojaltidirektiiveissä. Tästä jonkinasteisen poikkeuksen muodostaa kuitenkin korko-rojaltidirektiivin 2(b) artikla, jonka mukaan rojaltiksi katsotaan maksut teollisten, kaupallisten tai tieteellisten laitteiden käytöstä tai käyttöoikeudesta. Käytön ja käyttöoikeuden käsite kattaa operatiiviset vuokrasopimukset, mutta tulkintakysymykseksi muodostuu, kattaako se myös rahoitusleasingopimukset. Mikäli painotetaan juridista näkökulmaa, rahoitusleasing sisältyy rojaltin käsitteen piiriin, mutta toisaalta jos painotetaan taloudellista näkökulmaa, tilanne on päinvastainen. Operatiivisen vuokrasopimuksen ja rahoitusleasingopimuksen rajanveto on usein pitkälti kirjanpito-oikeudellinen kysymys tai ainakin kirjanpito-oikeudellisesta ratkaisusta saadaan pitkälti johtoa verotukseen. Korko- ja rojaltidirektiivissä tarkoitettua rojaltin käsitteestä ks. myös Helminen 2018, s. 189.

17 Direktiivihankkeet yksilöidään jäljempänä.

nissa omaksuttuja verotuksen ja kirjanpidon välisen yhteyden järjestämistapoja Suomen kansallisen vero-oikeuden traditioon.

2 Yritysjärjestelydirektiivi

Yritysjärjestelyiden verokohtelusta säädetään yritysjärjestelydirektiivissä. Direktiivin esipuheen mukaan eri jäsenvaltioissa sijaitsevia yhtiöitä koskevat sulautumiset, diffuusiot, varojensiirrot ja osakkeidenvaihdot voivat olla tarpeen yhteisössä sisämarkkinoita vastaavien olosuhteiden luomiseksi ja siten yhteismarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi. Näitä liiketoimia ei saa estää jäsenvaltioiden verosäännöksistä johtuvilla erityisillä rajoituksilla, haitoilla tai vääristymillä. Tästä syystä näitä uudelleenjärjestelyjä varten on otettava käyttöön kilpailun suhteen neutraaleja verotussääntöjä, jotta yrityksillä on mahdollisuus mukautua yhteismarkkinoiden vaatimuksiin, lisätä tuottavuuttaan ja vahvistaa kansainvälistä kilpailukykyään.¹⁸

Direktiivin esipuheesta välittyy vaikutelma, että direktiivissä säädetään yksinomaan verotusta koskevista periaatteista. Vastaavasti direktiivin artikkelit vaikenivat kirjanpidosta tai verotuksen ja kirjanpidon välisestä suhteesta. Direktiivin 2 artiklassa mainitaan kylläkin useaan otteeseen kirjanpitoarvo ja kirjanpidollinen vasta-arvo, mutta nämä liittyvät käteisvastikkeen enimmäismäärän laskentaan, eivätkä sinänsä yritysjärjestelyiden veroneutraalisuuteen tai paremminkin yritysjärjestelyiden veroneutraalisuuden ja kirjanpidon yhteyteen.

Yritysjärjestelydirektiivi *ei edellytä* yritysjärjestelyiden veroneutraalisuudelta kirjanpitosidonnaisuutta. Direktiivin sanamuoto jättää kuitenkin avoimeksi, *mahdollistaisiko* direktiivi sen, että yritysjärjestelyiden veroneutraalisuudelta edellytettäisiin kansallisesti kirjanpitosidonnaisuutta.

Kirjanpitosidonnaisuuden ja yritysjärjestelyiden veroneutraalisuuden välinen yhteys oli esillä Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiossa C-285/07 (A.T. vs. Finanzamt Stuttgart-Körperschaften ja Bundesministerium der Finanzen). Tämän mukaan eri jäsenvaltioissa olevia yhtiöitä koskeviin sulautumisiin, diffuusioihin, varojensiirtoihin ja osakkeidenvaihtoihin

18 Yritysjärjestelydirektiivin esipuheen kohta 1.

sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä 23.7.1990 annetun neuvoston direktiivin 90/434/ETY 8 artiklan 1¹⁹ ja 2²⁰ kohta ovat esteenä sellaiselle jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka mukaan osakkeidenvaihdon yhteydessä hankitun yhtiön osakkaalta kannetaan veroa varojen siirrosta saadusta arvonkorotuksesta, joka koostuu siirrettyjen osuuksien alkuperäisten hankintakustannusten ja markkina-arvon välisestä erosta, paitsi jos hankkiva yhtiö kirjaa siirrettyjen osuuksien alkuperäisen kirjanpitoarvon verotusta varten laadittuun taseeseensa.

Tuomion perusteella yritysjärjestelyiden veroneutraalisuudelle ei voida asettaa sellaisia lisäedellytyksiä, joita ei mainita direktiivissä.²¹ Tuomiossa todettiin nimenomaisesti, että osakevaihdon veroneutraalisuutta ei voida sitoa hankkivan yhtiön kirjanpidon kirjauksiin. Mikäli luovuttaja olisi kirjanpitovelvollinen, osakevaihdon veroneutraalisuutta ei myöskään voitaisi sitoa luovuttajan kirjanpidon kirjauksiin. Vaikka tuomio koski nimenomaisesti osakevaihtoa, sen periaatteet soveltuvat muihinkin yritysjärjestelydirektiivin kattamiin yritysjärjestelyihin.

Yritysjärjestelydirektiivi *ei edellytä, eikä se mahdollista* kirjanpitosidonnaisuutta yritysjärjestelyiden veroneutraalisuudelta. Direktiivi perustuu *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuuteen*.

3 Veronkiertodirektiivi

Kansainvälisessä verotuksessa keskityttiin vuosikymmenten ajan verotusoikeuden jakamiseen valtioiden kesken ja kaksinkertaisen verotuksen poistamiseen. Vajaaverotuksen estäminen on nyttemmin tullut yhä suurempaan rooliin aikaisempien painopisteiden rinnalle.²² Veronkiertodirektiivi on tämän kehityssuunnan eräs ilmentymä.

19 Ensimmäisen kohdan mukaan sulautumisen, jakautumisen tai osakkeidenvaihdon yhteydessä tapahtuva vastaanottavan tai hankkivan yhtiön yhtiöpääomia vastaavien arvopapereiden jakaminen siirtävän tai hankitun yhtiön osakkeenomistajalle vastikkeeksi jälkimmäisen yhtiön yhtiöpääomaa vastaavista arvopapereista ei saa itsessään johtaa osakkeenomistajan tulon, voiton tai pääomavoiton verottamiseen.

20 Toisen kohdan mukaan osittaisjakautumisen yhteydessä tapahtuva vastaanottavan yhtiön yhtiöpääomia vastaavien arvopapereiden jakaminen siirtävän yhtiön osakkeenomistajalle ei saa itsessään johtaa osakkeenomistajan tulon, voiton tai pääomavoiton verottamiseen.

21 Helminen 2018, s. 213 ja Järvenoja 2022, s. 81 ja 125.

22 Viherkenttä 2020, s. 571.

Veronkiertodirektiivi annettiin vuonna 2016 (ATAD 1) ja sitä täydennettiin vuonna 2017 (ATAD 2).²³ Direktiivi sisältää koron vähennysoikeuden rajoittamista koskevan säännön, maastapoistumisverotusta koskevan artiklan, yleisen veronkierron vastaisen säännön,²⁴ ulkomaisia väliyhtiöitä koskevan säännön sekä verokohtelun eroavuuksia, käänteisen hybridin verokohtelun eroavuuksia ja kaksoisasumiskonflikteja koskevat artikkelit.

Veronkiertodirektiivissä verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde nousee esille koron vähennysoikeuden rajoittamista (4 artikla) ja ulkomaisia väliyhtiöitä (7 ja 8 artikkelit) koskevien sääntöjen kohdalla.

Koron vähennysoikeuden rajoittamista koskevassa säännössä huomio kiinnittyy vieraan pääoman menojen käsitteeseen. Tämän avulla määritellään ne vieraan pääoman menot, joita koron vähennysoikeuden rajoittamista koskeva sääntö koskee.²⁵

Vieraan pääoman menojen käsite on määritelty direktiivin 2(1) artiklassa. Tämän mukaan direktiivissä tarkoitetaan vieraan pääoman menoilla muodoltaan kaikenlaisen velan korkomenoja, muita kansallisessa lainsäädännössä määriteltyjä, korkoa ja rahoituksen hankinnan yhteydessä kertyviä menoja taloudellisesti vastaavia menoja, kuten esimerkiksi voitto-osuuslainoista kertyvät maksut, vaihtovelkakirjalainojen ja nollakuponkilainojen kaltaisten välineiden laskennalliset korot, vaihtoehtoisten rahoitusjärjestelyjen kuten islamilaisen rahoituksen mukaiset määrät, rahoitusleasingmaksujen rahoituskustannusosuus, asianomaisen omaisuususerän tasearvoon pääomitettu korko tai pääomitettujen korkojen kuoletukset, siirtohinnoittelusääntöjen mukaiset rahoitustuottojen määrät soveltuviissa tapauksissa, vieraaseen pääomaan liittyvien johdannaisinstrumenttien tai suojausjärjestelyjen mukainen nimelliskorkojen määrä, tietyt vieraan pääoman ja rahoituksen hankkimiseen liittyvistä välineistä johtuvat valuuttakurssivoitot ja -tappiot, rahoitusjärjestelyistä aiheutuvat vakuusmaksut, vieraaseen pääomaan liittyvät järjestelymaksut ja samankaltaiset kulut.

23 Veronkiertodirektiivistä yleisesti ks. Viitala 2016, s. 336-348. Ks. myös Rajamäki 2015, s. 262-272.

24 Veronkiertodirektiivin ehkä merkittävimmät periaatteelliset heijastusvaikutukset Suomen vero-oikeuteen liittyvät direktiivin 6 artiklan yleiseen veronkierron vastaiseen sääntöön. Ks. Kaunisto 2022 ja lisäksi Scherleitner – Korving, Jasper 2022.

25 Ylimenevät vieraan pääoman menot ovat vähennyskelpoisia sinä verokautena, jona ne kertyvät, mutta vain 30 prosenttiin asti verovelvollisen tuloksesta ennen korkoja, veroja, poistoja ja kuoletuksia (earnings before interest, tax, depreciation and amortisation, jäljempänä 'EBITDA').

Vieraan pääoman menojen käsitteen määritelmässä huomio kiinnittyy siihen, että siinä puhutaan muun ohessa vaihtovelkakirjalainojen ja nollakuponkilainojen kaltaisten välineiden laskennallisista koroista sekä rahoitusleasingmaksujen rahoituskustannusosuudesta. Rahoitusleasing jaetaan pääoma- ja korkokomponentteihin. Rahoitusleasingmaksujen rahoituskustannusosuus tarkoittaa sopimuksen korkokomponenttia.²⁶ Vieraan pääoman menojen käsite ei ole kirjanpitosidonnainen, eli se perustuu *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuuteen*. Tästä huolimatta *verotuksen ja kirjanpidon välillä on asiallinen sidonnaisuus*, nimittäin koron tunnistaminen edellyttää kirjanpidon informaatiota tai, jos kirjanpidossa ei ole valmiina tällaista jakoa, informaation laskentateknistä tuottamista vastaavin periaattein.

Ulkomaisia väliyhtiöitä ja ulkomaisen väliyhtiön tulon laskemista käsitellään direktiivin 7 ja 8 artikloissa. Nämä sisältävät lukuisia valinnaisia säännöksiä.

Direktiivin 7 artiklaan on väliyhtiön veropohjan määrittämiseksi kirjattu kaksi vaihtoehtoista tapaa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa veropohjaan luetaan tietyt direktiivissä luetellut tulot (transaktiopohjainen sääntely). Toisessa vaihtoehdossa veropohjaan luetaan väliyhtiön tulot, jotka syntyvät epäaidoista järjestelyistä ja joiden keskeisenä tarkoituksena on veroedun saaminen (epäaitoihin järjestelyihin pohjautuva sääntely).

- Artiklassa 7(2)(a) määritellään transaktiopohjainen väliyhtiösääntely, jonka mukaan tietyt artiklassa luetellut passiivisluonteiset tulot on luettava väliyhtiötuloksi. Tällaisia tuloja ovat korot tai muut rahoitusvaroista saatavat tulot, rojaltit tai muut teollis- ja tekijänoikeuksista saatavat tulot, osingot ja osakkeiden luovutuksesta saatavat tulot, rahoitusleasingistä saatavat tulot, vakuutuksista, pankkitoiminnasta ja muusta rahoitustoiminnasta saatavat tulot, tulot laskutusyrityksiltä, jotka saavat myynti- ja palvelutuloja tavaroista ja palveluista, jotka on hankittu etuyhteydessä olevilta yrityksiltä tai myyty niille ja jotka eivät tuota taloudellista lisäarvoa tai joiden tuottama taloudellinen lisäarvo on vähäinen.

26 Ks. veronkiertodirektiivin englanninkielinen teksti, jossa käytetään sanontaa "the finance cost element of finance lease payments".

- Artikla 7(2)(b) koskee epäaidoista järjestelyistä saatua väliyhtiötuloa. Tätä kohtaa sovellettaessa järjestelyä tai järjestelyjen sarjaa pidetään epäaitona siltä osin kuin yksikkö tai kiinteä toimipaikka ei itsenäisenä yrityksenä omista niitä varoja tai ei ole ottanut niitä riskejä, joista se saa tulonsa. Tuloa voidaan verottaa väliyhtiötulona, jos se on yhteydessä siihen, että yksikkö on sellaisen yrityksen määräysvallassa, jossa suoritetaan avainhenkilötoiminnot, jotka ovat olennaisia kyseisten varojen ja riskien kannalta sekä välttämättömiä väliyhtiön tulonmuodostukselle.

Veronalaisen väliyhtiötulon määrittäminen tapahtuu direktiivin mukaan kahdella eri tavalla riippuen siitä, kumpaa edellä mainituista väliyhtiösääntelyn malleista, jäsenvaltio soveltaa. Molemmissa malleissa veropohjaan sisällytettävät väliyhtiötulot lasketaan suhteessa verovelvollisen osuuteen väliyhtiössä. Tulot sisällytetään veropohjaan sinä verovelvollisen verokautena, jona väliyhtiön verovuosi päättyy.

- Artiklan 8(1) mukaan transaktiopohjaisessa mallissa verovelvollisen veropohjaan sisällytettävät tulot lasketaan sen jäsenvaltion yhteisöverolainsäädännön mukaisesti, jossa verovelvollisella on verotuksellinen kotipaikka tai jossa se sijaitsee. Väliyhtiön tai kiinteän toimipaikan tappioita ei sisällytetä veropohjaan, mutta ne voidaan siirtää ajallisesti eteenpäin kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja ottaa huomioon seuraavina verokausina.
- Artiklan 8(2) mukaan epäaitojen järjestelyjen mallia sovellettaessa verovelvollisen veropohjaan saadaan sisällyttää tuloista enintään määrät, jotka on saatu niistä varoista ja riskeistä, jotka liittyvät määräysvaltaa käyttävässä yhtiössä suoritettuihin avainhenkilötoimintoihin. Ulkomaisen väliyhtiön tulojen kohdentaminen lasketaan tällöin markkinaehtoperiaatteen mukaisesti.

Direktiivin 7(2)(a) artiklassa huomio kiinnittyy siihen, että siinä puhutaan rahoitusleasingistä saatavasta tulosta. Artiklassa ei sen sijaan puhuta operatiivisesta vuokrasopimuksesta saatavasta tulosta. Operatiivinen vuok-

rasopimus voi kuulua muutoin artiklan soveltamisalaan (esimerkiksi rahoitusvaroista saatava tulo ja muusta rahoitustoiminnasta saatava tulo). Rahoitusleasingistä saatava tulo tarkoittaa sopimusta solmittaessa saatavaa tuloa sekä myöhemmin saatavaa korkokomponenttia.²⁷ Direktiivi ei edellytä, että vuokrasopimusten luokittelu ja rahoitusleasingin komponenttijako olisi tehtävä tilinpäätöksessä, vaan se voidaan tehdä veroilmoitusta laadittaessa.

Direktiivin 8(1) artiklassa huomio kiinnittyy siihen, että siinä puhutaan tulon laskemisesta sen jäsenvaltion yhteisöverolainsäädännön mukaisesti, jossa verovelvollisella on verotuksellinen kotipaikka tai jossa se sijaitsee. Tämä jättää avoimeksi kysymyksen ko. jäsenvaltion yhteisöverolainsäädäntöön mahdollisesti sisältyvän verotuksen ja kirjanpidon sidonnaisuuden vaikutuksesta tulon laskemiseen. Mikäli jäsenvaltio edellyttäisi väliyhtiötulon kohdalla samanlaista verotuksen ja kirjanpidon sidonnaisuutta kuin kansallisissa tilanteissa, erityisesti verotuksen ja kirjanpidon käänteistä sidonnaisuutta (verotus vaikuttaa kirjanpitoon), ajaudutaan mitä ilmeisimmin vaikeuksiin. Vaikeudet johtuvat siitä, että väliyhtiöön sovelletaan sen rekisteröintivaltion kirjanpitolainsäädäntöä ja väliyhtiötulo lasketaan taas sen osakkeenomistajan asuinvaltion yhteisöverolainsäädännön perusteella. Mikäli väliyhtiötulon laskennassa edellytettäisiin samanlaista verotuksen ja kirjanpidon sidonnaisuutta kuin kansallisissa tilanteissa, tämä johtaisi paitsi perustavaa laatua olevaan konfliktiin, niin myös mitä ilmeisimmin sijoittautumisvapauden ja/tai pääomien vapaan liikkuvuuden vastaisuuteen.²⁸ Tämän johdosta voitaneen katsoa, että väliyhtiötulon laskemisen on perustuttava verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuuteen.²⁹

Väliyhtiötulon laskeminen ei ole kirjanpitosidonnainen, eli se perustuu *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuuteen*. Tästä huolimatta väliyhtiötulon laskemisen liittyy *verotuksen ja kirjanpidon asiallinen sidonnaisuus*, nimittäin vuokrasopimusten luokittelu ja rahoitusleasingin komponenttijako edellyttävät kirjanpidon informaatiota tai, jos kirjanpidossa ei ole valmiina tällaista jakoa, informaation laskentateknistä tuottamista vastaavin periaattein.

27 Ks. veronkiertodirektiivin englanninkielinen teksti, jossa käytetään sanontaa ”income from financial leasing”.

28 Problematiikasta ks. Torkkel 2021, s. 400-412.

29 Suomessa on jo ennen veronkiertodirektiivin säätämisen johdosta lakiin ulkomaisten väliyhteisöjen osakkaiden verotuksesta (1217/1994) tehtyjä muutoksia (1364/2018) omaksuttu kanta, että väliyhtiötulon laskenta ei ole kirjanpitosidonnainen. Ks. KHO 2003 T 1837.

4 Minimiverodirektiivi

Euroopan unionin komissio antoi joulukuussa 2021 direktiiviehdotuksen monikansallisten konsernien ja suurten kotimaisten konsernien maailmanlaajuisista vähimmäisverotasoa koskevaksi direktiiviksi.³⁰ Direktiiviehdotus pohjautui aineellisesti OECD:n GloBE-mallisääntöihin,³¹ mutta sen soveltamisala koski myös suuret kotimaiset konsernit.³² Direktiiviehdotus hyväksyttiin joulukuussa 2022 ja jäsenvaltioiden on pantava direktiivi täytäntöön vuoden 2023 loppuun mennessä.³³

Direktiivin tarkoitus on, että kansainvälisiä ja kotimaisia konserneja verotetaan vähintään vähimmäisverokannan mukaisesti riippumatta siitä, missä valtiossa ne harjoittavat toimintaa. Vähimmäisverokanta on 15 prosenttia. Vähimmäisverokantaa arvioidaan tosiasiallisen veroasteen (Effective Tax Rate, eli ETR) perusteella valtiokohtaisesti.

Vähimmäisverotus toteutetaan tuloksilukemissäännön (Income Inclusion Rule, eli IIR) ja aliverotettujen voittojen säännön (Undertaxed Payments Rule, eli UTPR) avulla. Artiklan 1(1) mukaan nämä tarkoittavat seuraavaa:

- a) tuloksilukemissääntö (IIR), jonka mukaan monikansallisen konsernin tai suuren kotimaisen konsernin emoyksikkö laskee ja maksaa kohdistettavan osuuden täydennysverosta (Top-up Tax) konsernin matalasti verotettujen konserniyksiköiden osalta ja
- b) aliverotettujen voittojen sääntö (UTPR), jonka mukaan monikansalliseen konserniin kuuluvalla konserniyksiköllä on ylimääräinen rahana suoritettava verokulu, joka vastaa sen osuutta täydennysverosta (Top-up Tax), jota ei ole kannettu tuloksilukemissäännön nojalla konsernin matalasti verotetuista konserniyksiköistä.

30 COM(2021) 823 final. Ehdotus Neuvoston direktiiviksi monikansallisten konsernien maailmanlaajuisen vähimmäisverotason varmistamisesta unionissa. Direktiiviehdotuksen nimestä poiketen se koski myös kotimaisia konserneja. Ks. direktiiviehdotuksen 1 artiklan a kohta, jonka mukaan se koski monikansallisen konsernin emoyksikköä ja suurta kotimaista konsernia.

31 Global Anti-Base Erosion.

32 OECD:n Globe-mallisäännöt koskevat vain kansainvälisiä konserneja. Euroopan unionin peruspauksista johtuen direktiivin soveltamisala on ulotettu myös kotimaisiin konserneihin. Ks. Mikkola 2022, s. 167–168.

33 Direktiivin 11 artiklassa säädettyä kotimaista täydennysveroa ja 12–13 artikloissa säädettyä aliverotettujen voittojen sääntöä sovelletaan kuitenkin vasta 1.1.2024 alkaen.

IIR-sääntö on ensisijainen. Sen perusteella konsernin ylimmän emoyhtiön on suoritettava täydennysvero, jos suoraan tai välillisesti omistettujen konserniyhtiöiden tosiasiallinen verotaso on alle vähimmäisverokannan. Siltä osin kuin konsernin matalasti verotettuja yksiköitä, siis yksiköitä, joiden tosiasiallinen veroaste on alle vähimmäisverokannan, ei veroteta IIR-säännön perusteella, sovellettavaksi tulee UTPR-sääntö.

Direktiivi koskee kansainvälisiin ja kotimaisiin konserneihin kuuluvia yhtiöitä. Direktiivin 2(1) artiklan mukaan sitä sovelletaan jäsenvaltioissa sijaitseviin konserniyksiköihin, jotka ovat sellaisen monikansallisen konsernin tai suuren kotimaisen konsernin jäseniä, jonka ylimmän emoyksikön konsolidoidussa tilinpäätöksessä vuosituotot, mukaan luettuina 3 kohdassa³⁴ tarkoitettujen vapautettujen yksiköiden tuotot, ovat vähintään 750 000 000 euroa vähintään kahtena neljästä testaustilikaudesta välittömästi edeltävästä tilikaudesta.

Lainsäädäntöteknisesti direktiivi luo uuden sääntelykentän. Direktiivillä ei ole välitöntä vaikutusta siihen, miten sen soveltamisalaan kuuluvien yritysten verotettava tulos lasketaan kansallisen verolainsäädännön nojalla. Direktiivissä on kyse uudenlaisesta sääntelystä, jota sovelletaan nykyisen verojärjestelmän rinnalla ja joka koskee vain osaa verovelvollisista.³⁵

Verotuksen ja kirjanpidon suhteen kannalta minimiverodirektiivi perustuu *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuuteen*. Direktiivi sisältää itsenäisen verolaskentasäännösten, jonka lähtökohtana ovat yhtiökohtaiset tilinpäätökset. Tilinpäätöksistä ilmenevää tulosta ja veroja oikaistaan, jotta voidaan laskea tosiasiallinen veroaste. Tosiasiallinen veroaste lasketaan IIR- ja UTPR-sääntöjä varten samalla tavalla. Tästä näkökulmasta *minimiverodirektiivin ja kirjanpidon välillä on asiallinen sidonnaisuus*, nimittäin direktiivi perustuu ajatukselle, että se hyödyntää tilinpäätösinformaatiota.

34 Kolmas kohta tarkoittaa yksiköitä, joihin direktiiviä ei sovelleta.

35 U 10/2022 vp, s. 4.

5 Direktiivihankkeet

5.1 Business in Europe: Framework for Income Taxation (BEFIT)

Euroopan unionin komissio antoi maaliskuussa 2011 direktiiviehdotuksen yhteisestä yhdistetystä yhtiöveropohjasta (Common Consolidated Corporate Tax Base, eli CCCTB).³⁶ Sittemmin komissio perui direktiiviehdotuksen ja antoi lokakuussa 2016 kaksi uutta direktiiviehdotusta, nimittäin direktiiviehdotuksen yhteisestä yhteisöveropohjasta (Common Corporate Tax Base, eli CCTB)³⁷ ja direktiiviehdotuksen yhteisestä yhdistetystä yhteisöveropohjasta (Common Consolidated Corporate Tax Base, eli CCCTB).³⁸ Direktiiviehdotusten johdosta aikaisempi vuoden 2011 direktiiviehdotus jakautui alustavasti kahdeksi erilliseksi hankkeeksi. Ensivaiheessa oli tarkoitus hyväksyä yhteistä yhteisöveropohjaa koskevat säännöt (CCTB) ja toisessa vaiheessa oli tarkoitus ryhtyä käsittelemään veropohjien yhdistämistä (CCCTB).³⁹

CCTB-direktiiviehdotuksen 1 artiklan mukaan direktiivissä oli tarkoitus vahvistaa yhteinen pohja tiettyjen yhtiöiden verottamiselle ja säätää kyseisen pohjan laskentaa koskevat säännöt. Yhtiöön, joka olisi soveltanut direktiivin sääntöjä, ei enää olisi sovellettu kansallista yhteisöverolainsäädäntöä missään direktiivin soveltamisalaan kuuluvassa asiassa, jollei toisin olisi säädetty. CCTB-direktiiviehdotus olisi yhtenäistänyt yhteisöveropohjat. CCCTB-direktiiviehdotus rakentui CCTB-direktiiviehdotuksen pohjalle siten, että yhteiset yhteisöveropohjat olisi yhdistetty, eli konsolidoitu. CCCTB-direktiiviehdotus olisi jakanut yhdistetyn veropohjan valtioiden kesken. Yhteisöverokannasta säätäminen olisi jäänyt kansalliselle tasolle.⁴⁰

CCTB/CCCTB-direktiiviehdotukset *perustuivat verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuuteen*. Poikkeuksen tästä muodosti CCTB-direktiiviehdotuksen

36 COM(2011) 121 final.

37 COM(2016) 685 final.

38 COM(2016) 683 final.

39 COM(2016) 683 final, esipuheen kohta 4.

40 Direktiiviehdotuksista laajemmin ks. U 65/2016 vp., U 66/2016 vp., Viitala 2017, s. 141-153 ja Penttilä 2019, s. 15-54.

11 artiklassa tarkoitettu kasvu- ja investointivähennys.⁴¹ Vähennyksen määrä oli sidottu tilinpäätöksen oman pääoman määrään.⁴² Tältä osin direktiiviehdotuksissa oli omaksuttu *verotuksen ja kirjanpidon välitön sidonnaisuus*. Lisäksi CCTB-direktiiviehdotuksen 4(12), 32 ja 59(2) artiklat rakentuivat leasing sopimusten jakoon operatiivisiin vuokrasopimuksiin ja rahoitusleasing sopimuksiin. Tämä edusti *verotuksen ja kirjanpidon asiallista sidonnaisuutta*, nimittäin direktiiviehdotus perustui ajatukselle, että se hyödyntää tilinpäätösinformaatiota. Sittenmin direktiiviehdotukset on peruttu.

Euroopan unionin komissio antoi toukokuussa 2021 tiedonannon Euroopan parlamentille ja neuvostolle koskien 2000-luvun yritysverotusta (Business in Europe: Framework for Income Taxation eli BEFIT).⁴³ BEFIT:in on tarkoitus muodostaa EU:n yhtenäisen yritysverotuksen säännösten, joka perustuu yhteisen yhteisöveropohjan keskeisiin piirteisiin ja voittojen jakamiseen jäsenvaltioiden kesken tietyn kaavan mukaisesti. Verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen osalta voitaneen ennakoida, että BEFIT:in lähtökohtana tullee olemaan sama kuin minimiverodirektiivin ja CCTB-direktiiviehdotuksen: *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuus*.

5.2 Kuoriyhtiö

Euroopan komissio antoi joulukuussa 2021 direktiiviehdotuksen koskien kuoriyhtiöiden verotustarkoituksiin tapahtuvan väärinkäytön estämistä (kuoriyhtiödirektiivi tai ATAD 3).⁴⁴

Direktiiviehdotuksen keskeisenä tavoitteena on kitkeä pöytälaatikkoyhtiöiden väärinkäyttöä verotuksellisiin tarkoituksiin unionin alueella. Direktiiviehdotus muodostaa yhteisen kehyksen, jotta voidaan vahvistaa jäsenvaltioiden kykyä torjua veronkiertoa ja verovilppiä koskevia käytäntöjä, joissa käytetään verotustarkoituksiin sellaisia yrityksiä, jotka eivät, päinvastoin kuin oletetaan, harjoita taloudellista toimintaa ja joiden substanssi on olema-

41 CCTB-direktiiviehdotuksen 11(2)(c) artiklan mukaan omalla pääomalla tarkoitettiin tilinpäätösdirektiivin (2013/34/EU) tai asetuksen (EY) N:o 1606/200225 nojalla hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien eli IFRS-standardien mukaista omaa pääomaa.

42 Viitala 2017, s. 145.

43 COM(2021) 251 final.

44 COM(2021) 565 final. Ehdotus neuvoston direktiivi kuoriyhtiöiden verotustarkoituksiin tapahtuvan väärinkäytön estämistä koskevista säännöistä ja direktiivin 2011/16/EU muuttamisesta.

ton tai vähäinen. Tällä pyritään varmistamaan, että veronkierron tai verovilpin välineinä ei käytetä yrityksiä, joilla ei ole vähimmäissubstanssia.⁴⁵

Direktiiviehdotuksessa luodaan yhteiset säännöt, joiden avulla voidaan arvioida, mikä olisi katsottava sisämarkkinoilla riittämättömäksi verotukselliseksi substanssiksi, ja määritellä tällaiseen riittämättömään substanssiin liittyvät erityiset veroseuraamukset. Jos yrityksen substanssi katsotaan riittäväksi, direktiiviehdotuksessa esitettyjä veroseuraamuksia ei tulisi. Direktiiviehdotuksen soveltumattomuus ei kuitenkaan saisi olla este sille, että jäsenvaltiot soveltavat edelleen veronkierron ja verovilpin vastaisia sääntöjään, jos säännöt ovat sopusoinnussa unionin lainsäädännön kanssa.⁴⁶

Direktiiviehdotuksessa keskeisessä asemassa on ”huomioon otettavan tulon” käsite. Huomioon otettavaa tuloa tai huomioon otettavavan tulon suhteellista määrää käytetään muun ohessa eräänä ns. gateway-kriteerinä⁴⁷ ja toisaalta osakkeenomistajien jäsenvaltion verotustoimenpiteet kohdistuvat tähän tuloon.

Direktiiviehdotuksen 4 artiklan mukaan ”huomioon otettavilla tuloilla” tarkoitetaan johonkin seuraavista luokista kuuluvia tuloja:

- a) korot tai muut rahavaroista saatavat tulot, mukaan lukien kryptotavarat, sellaisina kuin ne ovat määriteltyinä kryptovarojen markkinoista ja direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta annetun asetusehdotuksen 13 artiklan 1 kohdan 2 alakohdassa,
- b) rojaltit tai muut teollis- ja tekijänoikeuksista, aineettomasta omaisuudesta tai kaupattavista luvista saatavat tulot,
- c) osingot ja osakkeiden luovutuksesta saatavat tulot,
- d) rahoitusleasingistä saatavat tulot,
- e) kiinteästä omaisuudesta saatavat tulot,

⁴⁵ COM(2021) 565 final, esipuheen kohdat 1 ja 3.

⁴⁶ COM(2021) 565 final, esipuheen kohta 3.

⁴⁷ Direktiiviehdotuksen mukaan yritykset jaetaan niihin, joihin liittyy riski puutteellisesta substanssista ja väärinkäytöstä verotustarkoituksiin, ja niihin, joiden osalta tämä riski on vähäinen. Riskitapauksia ovat yritykset, joilla on samanaikaisesti useita sellaisia piirteitä, joita havaitaan tavallisesti vailla substanssia olevilla yrityksillä. Näitä perusteita kutsutaan yleisesti ”gateway”-perusteeksi. Vähäriskisiä tapauksia ovat puolestaan yritykset, joilla ei ole lainkaan tai joilla on vain joitakin tällaisia piirteitä, eli ne, jotka eivät täytä ”gateway”-perustetta.

- f) henkilökohtaisiin tarkoituksiin hallussa pidettävästä ja kirjanpitoarvoltaan yli miljoonan euron arvoisesta irtaimesta omaisuudesta, joka ole käteistä, osakkeita tai arvopapereita, saatavat tulot,
- g) vakuutuksista, pankkitoiminnasta ja muusta rahoitustoiminnasta saatavat tulot ja
- h) yrityksen muille etuyhteydessä oleville yrityksille ulkoistamista palveluista saatavat tulot.

Direktiiviehdotuksessa huomio kiinnittyy d-kohtaan eli rahoitusleasingistä saataviin tuloihin. Artiklassa ei sen sijaan puhuta operatiivisista vuokrasopimuksista saatavasta tulosta. Operatiiviset vuokrasopimukset voivat kuulua muutoin artiklan soveltamisalaan (esimerkiksi rahoitusvaroista saatava tulo). Rahoitusleasingistä saatava tulo tarkoittaa sopimusta solmittaessa saatavaa tuloa sekä myöhemmin saatavaa korkokomponenttia.⁴⁸ Direktiiviehdotus ei edellytä, että vuokrasopimusten luokittelu ja rahoitusleasingin komponenttijako olisi tehtävä tilinpäätöksessä, vaan se voidaan tehdä veroilmoitusta laadittaessa.

Verotuksen ja kirjanpidon suhteen kannalta kuoriyhtiödirektiiviehdotus perustuu *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuuteen*. Tästä huolimatta huomioon otettaviin tuloihin liittyy *verotuksen ja kirjanpidon asiallinen sidonnaisuus*, nimittäin vuokrasopimusten luokittelu ja rahoitusleasingin komponenttijako edellyttävät kirjanpidon informaatiota tai, jos kirjanpidossa ei ole valmiina tällaista jakoa, informaation laskentateknistä tuottamista vastavien periaattein.

5.3 DEBRA

Euroopan komissio antoi toukokuussa 2021 ehdotuksen neuvoston direktiiviksi koskien vieraan ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen verokohtelua tasavertaistavaa vähennystä ja korkojen vähennyskelpoisuuden rajoitta-

⁴⁸ Ks. kuoriyhtiödirektiiviehdotuksen englanninkielinen teksti, jossa käytetään sanontaa ”income from financial leasing”.

mista yhteisöverotuksessa.⁴⁹ Direktiiviehdotuksesta käytetään toisinaan lyhennettä DEBRA.⁵⁰

Direktiiviehdotuksen esipuheen mukaan jäsenvaltioiden verojärjestelmät antavat verovelvollisille mahdollisuuden vähentää velkarahoituksen korot ja pienentää siten yhteisöverovelvollisuutta, kun taas oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen liittyvät kustannukset eivät useimmissa jäsenvaltioissa ole vähennyskelpoisia. Vieraan ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen epäsymmetrinen verokohtelu johtaa unionissa velan suosimiseen sijoituspäätöksissä. Vaikka joidenkin jäsenvaltioiden lainsäädännössä säädetäänkin oman pääoman ehtoista rahoitusta koskevasta verovähennyksestä, kansallisiin toimenpiteisiin liittyvän politiikan suunnittelussa on huomattavia eroja.⁵¹

Direktiiviehdotuksen esipuheessa jatketaan, että verotukseen liittyvien vääristymien poistamiseksi on tarpeen vahvistaa yhteinen sääntökehys, jolla puututaan unionissa esiintyvään vieraan ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen eriarvoiseen verokohteluun koordinoitulla tavalla. Säännöillä olisi varmistettava, että oman ja vieraan pääoman ehtoinen rahoitus saavat samanlaisen verokohtelun kaikkialla sisämarkkinoilla. Samalla olisi varmistettava, että unionin yhteinen lainsäädäntökehys on jäsenvaltioiden talousarvioiden kannalta kestävä myös lyhyellä aikavälillä. Sen vuoksi kehykseen olisi sisällyttävä sääntöjä, jotka koskevat oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen liittyvien kustannusten verovähennyskelpoisuutta, sekä sääntöjä, joilla rajoitetaan vieraan pääoman ehtoiseen rahoitukseen liittyvien kustannusten verovähennyskelpoisuutta.⁵²

Direktiiviehdotuksen esipuheen mukaan yksinkertaisen ja kattavan lainsäädäntökehysten varmistamiseksi yhteistä sääntökehystä olisi sovellettava unionissa kaikkiin yrityksiin, jotka ovat yhteisöverovelvollisia jossakin jäsenvaltiossa.⁵³

49 COM(2022) 216 final. Ehdotus neuvon direktiivi vieraan ja oman pääoman ehtoisen rahoituksen verokohtelua tasavertaistavaa vähennystä ja korkojen vähennyskelpoisuuden rajoittamista yhteisöverotuksessa koskevien sääntöjen vahvistamisesta.

50 Debt-Equity Bias Reduction Allowance.

51 COM(2022) 216 final, esipuheen kohta 2.

52 COM(2022) 216 final, esipuheen kohta 3.

53 COM(2022) 216 final, esipuheen kohta 4.

Direktiiviehdotuksessa huomio kiinnittyy oman pääoman ehtoista rahoitusta koskevaan vähennykseen. Tältä osin direktiiviehdotus perustuu oman pääoman ja oman nettopääoman käsitteille. *Omalla pääomalla* tarkoitetaan 3 artiklan 6 kohdan mukaan verovelvollisen maksetun pääoman, ylikurssi-rahastojen, arvonorotusrahastojen, muiden rahastojen ja edellisten tilikausien tulosten summaa tietyinä verokautena ja 3 artiklan 7 kohdan mukaan *omalla nettopääomalla* tarkoitetaan verovelvollisen omaa pääomaa, josta on vähennetty verovelvollisen etuyhteydessä olevien yritysten pääomaan olevan omistusyhteyden verotuksellinen arvo ja verovelvollisen omat osakkeet. *Oman pääoman ja oman nettopääoman käsitteet perustuvat tilinpäätökseen.*

Lisäksi direktiiviehdotuksen 4(3) artiklan mukaan, jos oman pääoman ehtoista rahoitusta koskevan vähennyksen tekemisen jälkeen oman pääoman ehtoista rahoitusta koskevan vähennyksen peruste on jollakin verokaudella negatiivinen, oman pääoman ehtoista rahoitusta koskevaa negatiivista vähennystä vastaavasta määrästä tulee veronalainen 10 peräkkäisen verokauden ajan siihen oman nettopääoman kokonaislisäykseen asti, josta tällainen vähennys on tehty tämän direktiivin nojalla, ellei verovelvollinen esitä riittäviä todisteita siitä, että tämä johtuu verokauden aikana syntyneistä kirjanpidollisista tappioista tai lakisääteisestä pääoman vähentämisvelvoitteesta. *Direktiiviehdotuksessa viitataan siis muun ohessa kirjanpidolliseen tappioon, siis käytännössä liiketoiminnasta syntyneeseen tappioon, tehden eron esimerkiksi yhtiöoikeudelliseen voitonjakoon.*

Oman pääoman ehtoista rahoitusta koskevan vähennyksen peruste laskeaan tilinpäätöksen perusteella. Verotuksen ja kirjanpidon sidonnaisuuden kannalta sääntelytekniikka perustuu *verotuksen ja kirjanpidon riippuvaisuuteen, tarkemmin sanottuna verotuksen ja kirjanpidon välittömään sidonnaisuuteen* (kirjanpito vaikuttaa verotukseen).

6 Yhteenveto

Euroopan unionin yritysverotusta koskevissa aineellisoikeudellisissa direktiiveissä joudutaan nimenomaisesti tai tosiasiallisesti ottamaan kantaa kysymykseen, miten verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde on järjestettävä. Keskeisin kysymys on, järjestetäänkö tämä riippumattomuuden vai riippuvaisuuden periaatteen varaan. Siltä osin, kun päädytään riippuvaisuus-

den periaatteeseen, on vielä ratkaistava, järjestetäänkö tämä verotuksen ja kirjanpidon välittömän vai käänteisen sidonnaisuuden varaan. Aina päätöksentekotilanne ei ole näin kaavamainen, vaan eri lähestymistapoja voidaan soveltaa rinnakkain.

Verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta koskeva kysymys on voimassa olevissa direktiiveissä ratkaistu *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuutta* koskevalla periaatteella. Tästä huolimatta direktiiveissä säännellään myös seikkoja, joihin liittyy *verotuksen ja kirjanpidon asiallinen sidonnaisuus*. Tämä johtuu lähinnä ”asian luonteesta”, eli siitä, että verotuksessa hyödynnetään kirjanpidon informaatiota.

Vireillä olevat direktiivihankkeet perustuvat yhtälailla *verotuksen ja kirjanpidon riippumattomuutta koskevalle periaatteelle*, joskin tämän rinnalla on jossain määrin nähtävissä *verotuksen ja kirjanpidon riippuvaisuutta koskevaa periaatetta*. Siltä osin, kun direktiivihankkeissa oltaisiin nojautumassa verotuksen ja kirjanpidon riippuvaisuuden periaatteelle, tässä olisi kyse verraten rajallisista ”asian luonteesta” johtuvista tilanteista. Verotuksen ja kirjanpidon riippuvaisuutta koskevissa tilanteissa sovellettavaksi tulisi verotuksen ja kirjanpidon välitön sidonnaisuus (kirjanpito vaikuttaa verotukseen). Sen sijaan sääntelyratkaisut eivät perustuisi verotuksen ja kirjanpidon käänteiseen sidonnaisuuteen (verotus vaikuttaa kirjanpitoon).

Suomessa tuloverosta säädetään tulo- (1535/1992) ja elinkeinoverolaissa (360/1968) sekä maatilatalouden tuloverolaissa (543/1967). Tuloverolaki⁵⁴ ja maatilatalouden tuloverolaki⁵⁵ eivät ole kirjanpitosidonnaisia. Elinkeinoverolaissa verotuksen kirjanpitosidonnaisuus poikkeaa merkittävästi muista tuloverolaeista. Elinkeinoverotus ja kirjanpito ovat lähtökohtaisesti toisistaan riippumattomia. Näiden lähtökohtaisesta riippumattomuudesta huolimatta ne ovat käytännössä monin tavoin toisistaan riippuvaisia.⁵⁶ Nii-

54 Tuloverolaissa erityistilanteen muodostavat kuitenkin tuloverolain perusteella verotettavat kirjanpitovelvolliset. Näiden tulojen ja menojen jaksottaminen on tuloverolain 116 §:n viittaussäännöksen perusteella kirjanpitosidonnainen. Ks. Torkkel 2023a, s. 51-59.

55 Ks. Torkkel 2017b, s. 548-558.

56 Ks. Torkkel 2011, s. 122-263.

den välillä on lukuisia välitöntä⁵⁷ ja käänteistä⁵⁸ sidonnaisuutta ilmentäviä säännöksiä.

Kun verrataan Euroopan unionin yritysverotusta koskevista aineellisoikeudellisista direktiiveistä ja direktiivihankkeista esille nousevaa tapaa ratkaista verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde elinkeinoverolakiin, havaitaan, että Euroopan unionin oikeus perustuu lähtökohtaiselle riippumattomuuden periaatteelle, kun taas elinkeinoverolaki perustuu asiallisesti laajalle riippuvaisuuden periaatteelle. Direktiivien kohdalla tämä lienee jossain määrin selviö, kun direktiiveissä on kyse sääntelystä, jota on tarkoitus soveltaa kaikissa jäsenvaltioissa. Huomionarvoista on kuitenkin, että direktiiveissä ei miltään osin nojaututa verotuksen ja kirjanpidon käänteiseen sidonnaisuuteen, toisin kuin Suomessa. Verotuksen ja kirjanpidon käänteinen sidonnaisuus on Suomessa verotuksen ja kirjanpidon sidonnaisuuden keskeisin kipukohta.⁵⁹

Euroopan unionin yritysverotusta koskevat hankkeet on viime vuosina mainittu jonkinlaisina yritysverotuksen veropoliittisina suunnannäyttäjinä. Esimerkiksi Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmän vuonna 2017 julkaisussa raportissa viitattiin useassa yhteydessä yritysverotukseen vaikuttaviin Euroopan unionin hankkeisiin.⁶⁰ Tässä suhteessa keskeisinä suunnannäyttäjinä voitaneen pitää minimiverodirektiiviä ja BEFIT-hanketta. Kummankin veropoliittinen suunta perustuu kirjanpidon ja verotuksen riippumattomuuteen. Tätä ei voida sivuuttaa, kun mietitään Suomen veropoliittisia valintoja. Minimiverodirektiivin myötä ja Euroopan unionin yritysverotusta koskevien muiden hankkeiden edetessä kirjanpidon ja verotuksen riippumattomuus sekä erityisesti verotuksen ja kirjanpidon käänteinen sidonnaisuus nousevat Suomessa jälleen esille. Voineen käydä niin, että verotuksen ja kirjanpidon käänteisestä sidonnaisuudesta (verotus vaikuttaa kirjanpitoon) luopuminen kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja soveltavien yritysten,⁶¹ sekä

57 Välitöntä sidonnaisuutta ilmentävinä säännöksinä voidaan mainita esimerkiksi EVL 14.1 §:n hankintamenoa ja EVL 19.2 §:n pitkän valmistusajan vaativan suoritteen tulouttamista koskevat säännökset.

58 Tunnetuimmat käänteistä sidonnaisuutta ilmentävät säännökset ovat konserniavustuksen vähennyskelpoisuutta koskeva KonsAvL 5 § sekä eräiden tulojen ja menojen jaksottamista koskeva EVL 54 §.

59 Ks. esimerkiksi Torkkel 2023b, s. 386-387.

60 Ks. Valtiovarainministeriö 2017, s. 41. Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmästä ks. myös Järvinen 2017, s. 207-212. Vuoden 2011 CCCTB-direktiiviehdotuksen osalta vastaavasti ks. Valtiovarainministeriö 2013, s. 20 ja erityisesti s. 40.

61 Ks. KPL 7a luku.

esimerkiksi keskikokoisten yritysten ja suuryritysten⁶² tai vain suuryritysten kohdalla vääjäämättä lähestyy. Erikseen olisi vielä harkittava, tulisiko kirjanpidon ja verotuksen välinen suhde järjestää uudelleen myös yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen⁶³ kohdalla.⁶⁴

Vielä on kiinnitettävä huomiota erääseen seikkaan, nimittäin siihen, että Euroopan unionin yritysverotusta koskevissa aineellisoikeudellisissa direktiiveissä ja direktiivihankkeissa esille nousee toistuvasti rahoitusleasing. Rahoitusleasingin käsitettä ei kuitenkaan määritellä. Jonkinlaista johtoa tähän voidaan saada nyttemmin jo perutusta CCTB-direktiiviehdotuksesta,⁶⁵ jonka 32(2) artiklassa leasingsopimusten kohdalla ratkaisevana pidettiin laillisen omistusoikeuden sijasta taloudellista omistusoikeutta. Tämä johtaa kysymykseen, mitä taloudellisella omistusoikeudella tarkoitetaan. Esimerkiksi tilinpäätösdirektiivissä ei säädetä rahoitusleasingsopimuksista,⁶⁶ joten siitä ei saada välitöntä tulkinta-apua. Taloudellisen omistusoikeuden kriteerejä määriteltäessä johtoa voidaan hakea esimerkiksi kansainvälisistä tilinpäätösstandardeista (IFRS 16 Vuokrasopimukset). IFRS 16.62:n mukaan vuokrasopimus luokitellaan rahoitusleasingsopimukseksi, jos se siirtää kohdeomaisuuserän omistamiselle ominaiset riskit ja edut kaikilta olennaisilta osin. Vuokrasopimus luokitellaan operatiiviseksi vuokrasopimukseksi, jos se ei siirrä kohdeomaisuuserän omistamiselle ominaisia riskejä ja etuja kaikilta olennaisilta osin. Kansainvälisistä tilinpäätösstandardeista saadaan myös johtoa siihen, miten rahoitusleasingsopimukseen liittyvät suoritukset jaetaan korko- ja pääomakomponentteihin.

Suomessa vuokrasopimuksia ei käytännössä jaeta operatiivisiin vuokrasopimuksiin ja rahoitusleasingsopimuksiin, vaan lähes kaikkia vuokrasopimuksia käsitellään operatiivisinä vuokrasopimuksina.⁶⁷ Euroopan unionin

62 Ks. KPL 1:4c.

63 Ks. KPL 1:9. Mikäli yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen kohdalla verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde järjestettäisiin uudelleen, se koskisi ko. ryhmään kuuluvia yrityksiä niiden kokoluokasta riippumatta.

64 Ks. Torkkel 2023b, s. 388.

65 COM(2016) 685 final.

66 Direktiivin on kuitenkin katsottu mahdollistavan rahoitusleasingia koskevan kansallisen erityissääntelyn. Ks. HE 89/2015 vp, s. 86, jonka mukaan tilinpäätösdirektiivissä ei ole rahoitusleasingsopimuksesta erityissäännöksiä, mutta kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukainen rahoitusleasingskäsitteily ei ole ristiriidassa direktiivin kanssa, sillä käsittely vastaa KPL 3:3.1:ssä tarkoitettua sisältöpainotteisuuden periaatetta.

67 Ks. Torkkel 2017a, s. 269-280 ja Torkkel 2023b, s. 251-259.

yrittäjäverotusta koskevat aineellisoikeudelliset direktiivit voivat merkitä jonkinasteista painetta muuttaa Suomen verotuskäytäntöä.

Viitteet

- Báez Moreno, Andrés, True and Fair View and Tax Accounting. Teoksessa Loutzenhiser, Glen – de la Feria, Rita (toim.), *The Dynamics of Taxation. Essays in Honour of Judith Freedman*. Hart. Oxford 2020, s. 329-350. (Báez Moreno 2020)
- Euroopan unionin komissio, Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle: 2000-luvun yrittäjäverotus. COM(2021) 251 final. 18.5.2021. (COM(2021) 251 final)
- HE 89/2015 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kirjanpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viranomaisille suorittamien maksujen julkistamista koskevaksi laiksi. (HE 89/2015 vp)
- Helminen, Marjaana, EU-vero-oikeus. Alma Talent. Helsinki 2018. (Helminen 2018)
- Järvenoja, Markku, Vero- ja kirjanpitolakien sisällöllisestä yhtenevyydestä ja sidonnaisuudesta. Edilex 2016/13. Artikkel. Julkaistu 28.6.2016. (Järvenoja 2016)
- Järvenoja, Markku, Yritysjärjestelyjen verotus. Kauppakamari. Helsinki 2022. (Järvenoja 2022)
- Järvinen, Tarja, Yrittäjäverotuksen asiantuntijatyöryhmän arvio verotuksen kehittämistarpeista. Verotus 2017, s. 207–212. (Järvinen 2017)
- Kaunisto, Siru, Veron kiertämisen tunnistaminen. Oikeuden väärinkäytön kielto VML 28 §:n tulkinnassa. Acta Wasaensia 488. Vaasan yliopisto. Vaasa 2022. (Kaunisto 2022)
- Mikkola, Jaana, Katsaus globaalia minimiverotasoja koskevaan uuteen sääntelyyn. Verotus 2022, s. 160–168. (Mikkola 2022)
- Penttilä, Seppo, Yrittäjäverotuksen veropohja ja vaihtoehtoiset yrittäjäveromallit – EVL:stä kohti eurooppalaista sääntelyä (CCTB/CCCTB). Teoksessa Penttilä, Seppo – Nykänen, Pekka – Nieminen, Martti (toim.), *Parempaan yrittäjäverotukseen*. Edilex Libri. Edita. Helsinki 2019, s. 15-54. (Penttilä 2019)
- Rajamäki, Anu, Hybridijärjestelyt BEPS-hankkeessa ja EU:ssa. Verotus 2015, s. 262-272. (Rajamäki 2015)
- Scherleitner, Moritz – Korving, Jasper, Article 6 of the Anti Tax Avoidance Directive – living a life on its own? SSRN-id4232136[11316].pdf. (Scherleitner – Korving 2022)

- Torkkel, Timo, Tuloveron laskeminen. Edita. Helsinki 2011. (Torkkel 2011)
- Torkkel, Timo, Leasingsovimusten verokohtelu oikeudellisessa muutosympäristössä. Verotus 2017, s. 269-280. (Torkkel 2017a)
- Torkkel, Timo, Maatilatalouden tuloverotuksen kirjanpitosidonnaisuudesta. Verotus 2017, s. 548-558. (Torkkel 2017b)
- Torkkel, Timo, Ulkomaisen yhteisön tulon verotuksen kirjanpitosidonnaisuudesta. Verotus 2021, s. 400-412. (Torkkel 2021)
- Torkkel, Timo, Eräiden tuloverolain tulo ja menon jaksottamista koskevien säännösten kirjanpitosidonnaisuudesta. Verotus 2023, s. 51-59. (Torkkel 2023a)
- Torkkel, Timo, Yrityksen verolaskenta. Kauppakamari. Helsinki 2023. (Torkkel 2023b)
- U 65/2016 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi yhteisestä yhteisöveropohjasta. (U 65/2016 vp.)
- U 66/2016 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi yhteisestä yhdistetystä yhteisöveropohjasta (CCCTB). (U 66/2016 vp.)
- U 10/2022 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi konsernien globaalien verotuksen vähimmäistason varmistamisesta unionissa. (U 10/2022 vp.)
- Valtiovarainministeriö, Elinkeinoverotuksen asiantuntijatyöryhmän muistio. Valtiovarainministeriön julkaisuja 16/2013. (Valtiovarainministeriö 2013)
- Valtiovarainministeriö, Yritysverotuksen asiantuntijatyöryhmän raportti. Valtiovarainministeriön julkaisu 12/2017. (Valtiovarainministeriö 2017)
- Viherkenttä, Timo, Que vadis, kansainvälinen verotus? Verotus 2020, s. 567-577. (Viherkenttä 2020)
- Viitala, Tomi, EU:n veronkiertodirektiivi. Verotus 2016, s. 336-348. (Viitala 2016)
- Viitala, Tomi, Yhteinen yhtiöveropohja (CCTB) – vihdoinkin myötätuulessa? Verotus 2017, s. 141-153. (Viitala 2017)
- Äimä, Kristiina, Verotustiedot. Tietojen hankkiminen ja käyttö Suomen oikeudessa sekä kansainvälinen verotustietojenvaihto. Alma Talent. Helsinki 2017. (Äimä 2017)